

Asia: VN/33762/2023

Arviointimuistio terveydensuojelulainsäädännön kokonaisuudistusta varten

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä arviointimuistiosta

-

Luku 1 - Taustaa kokonaisuudistuksesta

-

Luku 2 - Nykytilan kuvaus

-

Yleistä

Lain tarkoitus on ehdotuksessa kuvattu täsmällisemmin kuin nykyisessä terveydensuojelulaissa. Valvira kannattaa lain nimen säilyttämistä ennallaan.

Luku 1 - Yleiset säännökset

Arviointimuistiossa esitetään, että toiminnanharjoittajaa koskeva omavalvonta muutetaan yleiseksi selvilläolovelvollisuudeksi ja velvollisuudeksi ehkäistä terveyshaittoja (huolehtimisvelvollisuus) ja todetaan, että toimijoiden omavalvontavelvollisuudesta voidaan säätää tarvittaessa erikseen. Mikäli tällainen muutos tehdään, sen ei tulisi Valviran käsityksen mukaan kaventaa nykyistä omavalvontavelvollisuutta. Käytännössä kirjallinen omavalvontasuunnitelma on tärkeä osoittamaan, että toiminnanharjoittaja on selvittänyt toimintansa mahdolliset riskit ja varautunut niihin asianmukaisesti. Lainsäädäntöä onkin syytä kehittää siihen suuntaan, että omavalvontasuunnitelman on oltava kirjallisessa muodossa. Hallinnollisen taakan hallitsemiseksi eri lainsäädännöistä tulevia velvoitteita omavalvontasuunnitelmista tulee voida yhdistää.

Väestön terveyden ja elinympäristön terveellisuuden turvaamiseen liittyvää lainsäädäntöä on runsaasti, joskin terveydensuojelulaki muodostaa siitä keskeisen osan. Lakien keskinäisten suhteiden selkiyttäminen erityislaki-yleislaki-suhteena on kannatettavaa.

Luku 2 - Viranomaiset ja niiden tehtävät

Lausunnossa Lupa- ja valvontavirastolla (LVV) viitataan suunniteltuun valtion virastoon, joka tulisi vastaamaan muun muassa nykyisten Valviran ja avien terveydensuojelulain mukaisista tehtävistä.

LVV:n roolia ehdotetaan suunnattavan yhä enemmän kuntien ympäristöterveydenhuollon yksiköiden tukemiseen. Samalla todetaan, että LVV:n tehtävänä olisi enää arvioida yksittäisiä kuntien valvontasuunnitelmia tai niiden toteutumista. Tätä kohtaan voisi vielä täsmentää, että tukemisella tarkoitettaneen enemmän yleisten linjausten ja ohjeiden antamista kuin käytännön yksittäistapauksissa avustamista. Edelleen arviointimuistion mukaan LVV:llä voisi olla myös koordinoiva tai valvova rooli tilanteissa, joissa valvontaa kohdistetaan toiminnanharjoittajaan tai toimijaan, jonka toiminta ulottuu usean valvontayksikön alueelle. Tällöin valvonnan keskittäminen yhdelle viranomaiselle voisi olla tarkoituksenmukaista. Tätä kohtaa on tarpeen vielä tarkentaa, koska suuret toimijat käytännössä toimivat usein usean valvontayksikön alueella. LVV ei voi ottaa vastuulleen käytännön valvontaa, koska LVV:llä ei ole paikallistuntemusta eikä resursseja käytännön valvonnan toteuttamiseen. LVV:llä on oltava harkintavaltaa sen käsiteltäväksi tulevien asioiden osalta.

Pohdittavaksi voisi ottaa sen, säädettäisiinkö LVV:lle toimivaltaisen terveydensuojeluviranomaisen pyynnöstä tiedonsaanti- ja tarkastusoikeusmahdollisuus (vrt. laki työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta 44/2006, 12 §). Tämä mahdollistaisi valvontakäynneille osallistumisen joko avustavassa roolissa tai tarkastusta seuraavan roolissa. Menettelyllä voitaisiin edistää valvonnan ohjauksen kehittymistä.

Kunnan terveydensuojeluviranomaisen toiminnan lainvastaisuutta koskevaa tekstiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että kohtaa ”ja tarvittaessa antaa huomautuksia” muutettaisiin muotoon ”josta voi aiheutua seuraamuksia, kuten hallinnollista ohjausta tai huomautus”.

Valvira pitää tärkeänä, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntemus ja kansanterveydellinen näkemys saadaan hyödynnettyä valvonnan ohjauksessa nykyistä paremmin. Lain kirjaus laitoksen tehtävistä tulisi olla tätä tavoitetta vahvistava. Laitoksen tehtäviä tulisi kuvata esimerkiksi säännöksellä, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tekee terveydensuojelun edistämiseen ja ihmisten hyvinvointiin ja terveyshaittojen ehkäisemiseen liittyvää tutkimus, seuranta- ja kehittämistyötä sekä tukee terveydensuojelun ohjausta muun muassa tietoa tuottamalla.

Luku 4 - Ilmoituksenvarainen toiminta

Arviointimuistion ehdotukset toimintojen luokittelusta terveydellisen riskin perusteella ovat pääosin onnistuneita. Toiminnan kokoluokka tulisi olla yksi ilmoitusvelvollisuuden kriteeri mahdollisten muiden tekijöiden ohella toimintatyypeittäin arvioituna.

Arviointimuistion mukaan viranomaisten välinen yhteistyö on keskeistä terveydensuojelulain 15 §:n tehokkaassa soveltamisessa ja tästä hyvänä esimerkkinä pidetään tiedon välittämistä majoitustoiminnasta myös kihlakunnan poliisilaitokselle ja alueen pelastusviranomaiselle. Nykyinen käytäntö ei kuitenkaan ole arviointimuistion mukaan riittävän järjestelmällinen. Valviran näkemyksen mukaan nykyistä käytäntöä tulisi kehittää siten, että tietoa välitettäisiin automaattisesti tavalla, joka mahdollistaisi viranomaisen tehokkaan ja tuloksellisen toiminnan.

Valvira kannattaa mahdollisuutta antaa määräyksiä arviointimuistiossa esitetyn mukaisesti niissä tilanteissa, joissa toiminta ei vastaa sille säädettyjä vaatimuksia. Valvira kuitenkin katsoo, että ei ole tarkoituksenmukaista määritellä tarkkoja vaatimuksia huoneistoille, esimerkiksi arviointimuistiossa esitettyjä käsienpesupisteiden määriä. Sen sijaan tietyille toiminnoille on tarpeen määritellä eräitä perustavanlaatuisesti terveysturvallisuuteen vaikuttavia vaatimuksia, jotka nykyisestä lainsäädännöstä puuttuvat. Tällaisia voivat olla esimerkiksi steriilit välineet ihoa rikkovissa toiminnoissa.

Kirjaus liittyy siihen, että terveydensuojelulain mukaiseen ilmoitukseen tulisi ilmoittaa myös toimintaan tarkoitettun tilan käyttötarkoitus jää epäselväksi. Tulisi selventää millä perusteella ja miten terveydensuojeluviranomainen voi jättää terveydensuojelulain mukaisen ilmoituksen käsittelemättä, jos huoneiston käyttötarkoitus ei ole rakennusvalvonnassa kunnossa, mutta huoneisto on terveydensuojelulain mukaan käyttökuntoinen. Tällä hetkelläkin toimija ilmoittaa

käyttötarkoituksen terveydensuojelulain 13 §:n mukaisessa ilmoituksessa. Kohdassa ei ole myöskään huomioitu tilanteita, joissa toimintaa harjoitetaan yksityisasunnossa.

Majoitustoimintaan tarkoitettujen tilojen osalta yksittäisten kalustettujen huoneistojen tarjoaminen osana lyhyt vuokrausta on nykypäivänä kokonaisuutena laajalle levinnyttä ja yksittäisiä toiminnanharjoittajia toimipaikkoineen on tuhansia. Valvira kannattaa arviointimuistiossa esitettyä linjaa, jonka mukaan yksittäiset kalustetut huoneistot eivät olisi terveydensuojelulain mukaisesti ilmoitusvelvollisia. Menettely, jossa kunnalliset terveydensuojeluviranomaiset ylläpitävät rekisteriä lyhyt vuokrauksen piirissä olevista kohteista, ei ole terveydensuojelun näkökulmasta tehokasta ja tuloksellista toimintaa. Mahdollisiin haittoihin voidaan puuttua helpottamalla ja sujuvoittamalla haitoista ilmoittamista. Lisäksi on syytä huomioida ympäristöministeriössä valmistelussa oleva hanke (YM002:00/2025, asianro. VN/819/2025), joka lausuntokierroksen mukaisessa muodossaan muuttaisi lyhyt vuokraustoimintaa. Mikäli kuitenkin ilmoitusvelvollisuus päätettäisiin jatkovalmistelussa ulottaa myös lyhyt vuokrauksessa oleviin yksittäisiin kalustettuihin huoneistoihin, ei ilmoitusvelvollisuutta voitane toteuttaa täsmälleen samoin kuin muissa toiminnoissa, vaan sille on luotava oma menettelynsä tuloksellisen ja tehokkaan viranomaistoiminnan mahdollistamiseksi.

Ilmoituksen käsittelyyn liittyvät ehdotukset lainsäädännön kehittämiseksi ovat oikeansuuntaisia. Ehdotetaan jatkovalmistelussa huomiotavan, että tilojen soveltuvuudessa aiottuun toimintaan voidaan tarkastella terveyshaitan ehkäisyn lisäksi myös sitä, miten ne parantavat ja edistävät

terveydellisiä olosuhteita, vaikka näistä huomioista ei olisikaan tarvetta antaa määräyksiä. On tärkeää voida kiinnittää huomiota myös toimintojen ulkotilojen soveltuvuuteen, esimerkiksi päiväkodin piha-alueen osalta liikenteen päästöihin, riittävään vihreään kasvillisuuteen ja varjopaikkojen olemassaoloon.

Jatkuvaa hoitoa antavien sosiaalihuollon toimintayksiköiden käsitteitä on tarpeen tarkastella ja päivittää sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisiksi. Sosiaalihuoltolakia on muutettu vuoden 2023 alusta siten, että tehostetun palveluasumisen termi on muutettu ympärivuorokautiseksi palveluasumiseksi ja laitoshoidon termi laitospalveluksi.

Luku 5 - Talousvesi ja lämmin käyttövesi

Valvira ehdottaa, että terveydensuojelulain 20 §:n mukainen terveydensuojeluviranomaiselle säädetty riskienhallintasuunnitelman hyväksymisvelvoite poistettaisiin sääntelystä kokonaan. Terveydensuojeluviranomainen on joka tapauksessa etenkin pienempien toimijoiden tukena riskienhallintasuunnitelmaa laadittaessa.

Ensisijaisten tilojen vesilaitteistojen riskinarviointeja tekevien tahojen pätevyysvaatimuksia laadittaessa tulisi ottaa huomioon, että velvoite on alun perin suunnattu nimenomaan rakennuksen omistajalle ja osin toiminnanharjoittajille. Muutoin ehdotusta voi pitää kannatettavana ja oikean suuntaisena. Jos rakennuksen omistajalla ei ole osaamista tehdä riskinarviointia, se tulee teettää riittävän asiantuntemuksen omaavalla taholla.

Valvira pitää esitettyä arviota veden kanssa kosketuksissa olevien materiaalien vähimmäishygieniavaatimuksia sekä Valviran ja Tukesin välistä vastuunjakoa koskevia tarkennuksia kannatettavana.

Luku 6 - Jätteet ja jätevedet

-

Luku 7 - Asunnon ja muun oleskelutilan sekä yleisten alueiden terveydelliset vaatimukset

Uimarantavesi

Uimavesiprofiileista mainitaan, että riskinarvioinnissa ja riskienhallinnassa tulisi hyödyntää uimavesiprofiileja entistä paremmin. Uimavesiprofiilit ovat nykyisellään lähinnä kuvauksia uimarannasta ja sen olosuhteista. Valviran näkemyksen mukaan uimavesiprofiileja tulisi kehittää riskien määrittämisen ja hallinnan suuntaan.

Valvira kannattaa uimarantojen viranomaisvalvonnan painottamista omavalvonnan valvontaan vastaavasti kuin muissakin toiminnoissa. Valvira kuitenkin katsoo, että uimarantojen säännölliset viranomaistarkastukset ovat jatkossakin tärkeä osa valvontaa ja niiden avulla voidaan ehkäistä terveyshaittoja. Tarkastuksista voitaisiin toki yksittäisen rannan osalta luopua riskinarvioinnin ja toiminnan pienimuotoisuuden perusteella vastaavasti kuten muissakin toimintatyypeissä.

Käymälät

Ympäristöministeriön asetuksessa asuin-, majoitus- ja työtiloista (631/2024) käytetään termiä WC- ja pesutila. Valvira ehdottaa sanan käymälä korvaamista esimerkiksi termillä WC-tila, jolloin se olisi yhdenmukaisempi rakentamislainsäädännön kanssa. Lisäksi pykälässä tarkoitettu yleinen alue on tarpeen määritellä siten, että siitä käy selkeästi ilmi soveltuvuus esimerkiksi kauppakeskuksiin. Valvira nostaa esiin harkittavaksi termin yleinen alue korvaamisen termillä yleinen paikka, jolloin määritelmään voisi hakea johtoa esimerkiksi järjestyslain (612/2003) 2 §:n 1 momentista.

Luku 9 - Hautausmaat ja hautaaminen

Käytännön valvontatoiminnassa tarkoituksenmukaista lienee, että sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaviranomaiset valvovat vainajien säilytystiloja, niiden riittävyttä ja käyttöä osana valvontarooliaan. Vaikka vainajan ruumiin käsittelyyn ja säilytykseen soveltuvaa lainsäädäntöä on tärkeää säilyttää myös terveydensuojelulainsäädännössä muun muassa poikkeusoloja ajatellen, tulisi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnan ensisijaisuuden ilmetä selkeästi.

Luku 10 - Tiedonhankinta, tarkastus ja valvonta

Terveydensuojelulakiin olisi tärkeää saada selkeä toimivaltasäännös, jonka perusteella kunnan terveydensuojeluviranomainen olisi oikeutettu pääsemään erinäisiin tiloihin ottamaan varsinaisesta tarkastustoiminnasta erillistä näytettä, esimerkiksi talousvesinäytettä. Sama koskien sekä yleistä näytteenotto-oikeutta että oikeutta ottaa näyte kotirauhan suojaamista tiloista. Pelkkää näytteenottoa ei pidetä tarkastuksena, eikä niitä ole ohjattu valvontatietojärjestelmään sellaisiksi kirjaamaan. Näytteenotto-oikeuden sääntelyssä tulisi selkeyttää myös muiden näytteenottajien, kuin viranomaisten, toiminnan edellytykset.

Luku 11 - Tutkimuslaboratoriot ja maksut

Valvira ehdottaa, että lainsäädäntöön kirjataan selkeästi viranomaisen ja ulkopuolisen asiantuntijan rooleista. Esimerkiksi seuraavasti: ”Terveydensuojelulain mukaista terveyshaittaa arvioi terveydensuojeluviranomainen, joka voi käyttää apuna ulkopuolisia asiantuntijoita.”

Valvira toivoo, että lainsäädäntö tarjoaa terveydensuojeluviranomaiselle linjauksia ja periaatteita sen arvioidessa tapauskohtaisesti asiantuntijan pätevyyttä ja soveltuvuutta tehtävään.

Valviran näkemyksen mukaan ulkopuolisten asiantuntijoiden valvonnan kehittämiseksi suunniteltu osaamistesti on ajatuksena kannatettava mutta LVV:n roolin tulisi olla ohjauksellinen, ei sisällöstä vastaava. Osaamistestin sisällöstä voisivat vastata koulutusorganisaatiot ja toteuttamisesta henkilösertifioijat. LVV:n tehtävänä olisi ohjata testin sisältöä ja mahdollisesti hyväksyä ehdotettu sisältö.

49 a §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisäystä siten, että ”Tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten edellyttämät viranomaisille tarkoitetut tutkimukset on tehtävä Ruokaviraston hyväksymässä laboratoriossa.” jatkoksi lisätään lause: määritysmenetelmillä, jotka Ruokavirasto on hyväksynyt kyseisen laboratorion käyttöön. Lisäksi esitöissä tulisi kuvata mitä tällä tarkoitetaan. Esimerkiksi seuraavasti: Hyväksynnän piirissä olevalla menetelmällä tarkoitetaan

lähtökohtaisesti standardimenetelmiä, kuten SFS-EN-standardi. On mahdollista käyttää myös muita menetelmiä, jotka täyttävät terveydensuojelusäädösten vaatimukset.

Toiminnan lopettamisesta tehtävän ilmoituksen ei tule olla jatkossakaan maksullinen, koska tämä hankaloittaa viranomaisrekisterin

ajalla tasalla pitämistä, jos toimija ei tee lopettamisilmoitusta maksun välttääkseen.

Luku 12 - Kiellot ja määräykset

Terveydensuojelulain 52 §:n esitöihin olisi hyvä tarkentaa esimerkkitalanteita, joissa säännöksen käyttöä olisi harkittava.

Luku 13 - Pakkokeinot ja seuraamukset

-

Luku 14 - Muutoksenhaku ja päätöksen täytäntöönpano

-

Luku 15 - Erinaisiä säännöksiä

LVV:lle ehdotetaan vastaavaa määräystenantovaltuutta talousvesi- ja allasvesihygieniaa koskevan testin laatimisesta, testin hyväksyttävän suorittamisen arvioinnista ja testitodistuksen sisällöstä kuin Valviralla voimassa olevan lain perusteella on. Jos testaajahyväksyntäjärjestelmä pidetään voimassa, määräystenantovaltuutta tulisi laajentaa testin järjestämiseen, sen perusteisiin sekä vesityökortin myöntämiseen. Lisäksi testaajahyväksyntä tulisi olla peruutettavissa myös tilanteissa, joissa testaaja ei ole järjestänyt testejä yli kolmeen vuoteen.

Sähköisestä osaamistestausjärjestelmästä (henkilörekisteri) tulee Valviran näkemyksen mukaan olla oma pykälänsä terveydensuojelulaissa. Henkilötietoja käsitellään testaustoiminnan toteuttamiseksi ja testaajien tietojen sekä testien perusteella myönnettävien vesityökorttien hallinnoimiseksi.

Pykälässä tulisi säätää rekisterin tarkoituksesta, rekisterinpidosta, rekisteröitävistä tiedoista ja niiden säilytysajoista. Lisäksi lakiin olisi hyvä saada säännös sähköisen osaamistestausjärjestelmän ensisijaisuudesta ja että LVV voi erityisistä syistä hyväksyä testin tekemisen paperisena. Testien suorittaminen paperisena aiheuttaa viranomaiselle ylimääräistä työtä, koska tiedot joudutaan syöttämään järjestelmään manuaalisesti.

Terveysuojelulain 59 a §:ssä säädetään, että testaajaan sovelletaan mitä hallintolaissa säädetään virkamiehen esteellisyydestä. Valvira toivoo lainsäädäntöön selvennystä siltä osin, onko testaustehtävää pidettävä julkisena hallintotehtävänä, joka on siirretty yksityiselle, ja jos on, tulisiko tällöin viittaus hallintolakiin olla kattavampi vastakohtaispäätelmien ehkäisemiseksi.

Tietojärjestelmät

-

Terveysuojelulain hallintomenettelyjen arviointi ja kehittämistarpeet

-

Liite 1 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista (545/5015)

Valviran näkemyksen mukaan asumisterveyttä koskevissa ehdotuksissa on huomioitu hyvin työryhmässä käytyjä monialaisia keskusteluja sekä uusinta tutkimustietoa ja tehtyjä selvityksiä. Asumisterveyttä koskien on suunnitteilla verrattain paljon perusteltuja muutosehdotuksia. Uudistuvista asumisterveyden säädöksistä seuraa melko laaja Valviran soveltamisohjeiden päivitystarve sekä uusia ohjauksellisia tarpeita esimerkiksi eriasteisten terveysriskien arviointiin. Näiden osalta tulisi varmistaa riittävä henkilöresursointi.

Valvira pyytää lainsäätäjää pohtimaan, tulisiko asumisterveysasetukseen sisällyttää sisävalon riittävyyttä koskevia tarkempia vähimmäisvaatimuksia.

Taloudelliset vaikutukset

Terveysuojelulain kokonaisuudistuksesta vaikuttaisi aiheutuvan uusia tehtäviä, vastuita, kehittämistarpeita ja vaatimuksia, jotka kohdistuvat suoraan LVV-viraston toimintaan. Näiden vaatimusten tehokas ja vaikuttava toimeenpano edellyttää, että LVV-virastolle osoitetaan riittävät lisäresurssit, jotta se kykenee vastaamaan uudistuksen mukanaan tuomiin velvoitteisiin. Lisäksi Valvira huomauttaa, että on tärkeää osoittaa riittävä rahoitus myös Vati-tietojärjestelmään lain uudistuksesta aiheutuviin muutoksiin. Nykyisellä Vati-järjestelmän rahoituksella ei näitä muutoksia voida toteuttaa.

Ympäristövaikutukset

-

Muut ihmisiin kohdistuvat yhteiskunnalliset vaikutukset

-

Peippo Taru
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira